

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2022-12-14

Remissvar över betänkandet *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44)

Konstnärnsämnden har fått betänkandet *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44) på remiss och lämnar härmed sitt yttrande.

Konstnärnsämnden är en statlig myndighet under regeringen som främjar konstnärlig utveckling och förnyelse. Vårt uppdrag omfattar verksamma konstnärer¹ i hela landet, inom samtliga konstområden. Vi fördelar stipendier och bidrag, främjar internationellt konstnärligt utbyte samt analyserar och sprider kunskap om konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Vi samverkar regionalt, nationellt och internationellt, med myndigheter och organisationer, såväl inom sektorn som tvärssektoriellt.

Därutöver har vi särskilda regeringsuppdrag att

- utveckla och medverka i insatser för att främja konstnärers villkor inom de kulturella och kreativa näringarna. Det innebär bland annat att följa och informera om konstnärers företagande.
- utveckla och medverka i insatser för att främja konstnärers villkor i den digitala utvecklingen. I uppdraget ingår att undersöka olika sätt att stödja konstnärers möjlighet att utifrån gällande rätt, verka i den digitala miljön och att där nyttja, tillvarata och säkerställa rättigheterna till sina verk.²

¹ Yrkesverksamma konstnärer inom samtliga konstområden; bild och form, musik, teater, dans, film, cirkus samt ord

² Konstnärnsämnden ska inhämta synpunkter från Patent och registreringsverket i genomförandet av uppdraget.

Övergripande kommentarer

Behov av ytterligare analyser

Konstnärsnämnden menar att det är viktigt att den kommande strategin utgår från en likvärdig förståelse och kännedom om de olika förutsättningar och politiska mål som finns inom konstnär-, kultur- och näringslivsområdena. Det är avgörande att alla aktörer inom kulturella och kreativa branscher främjas utifrån sina respektive förutsättningar. Den obalans som idag råder mellan aktörerna behöver balanseras för att få en långsiktigt hållbar strategi.

Det är svårt och tidskrävande att inhämta heltäckande information och kunskap från så heterogena branscher. Konstnärsnämnden är medveten om att utredningen haft begränsad tid till sitt förfogande. Vi menar därför att det krävs ytterligare fördjupade analyser för att ta fram en långsiktigt hållbar strategi.

Konstnärsperspektivet måste vägas in

Konstnärer befinner sig i den skapande kärnan, grundförutsättningen för alla led inom de kulturella och kreativa branscherna. Resultaten av deras yrkesutövning och kompetens omsätts till produkter och tjänster i senare led inom branscherna. De ekonomiska värden som generas inom de kulturella och kreativa branscherna kommer idag i för liten utsträckning konstnärerna till del. Samtidigt som de kulturella och kreativa branscherna ökar i omsättning, tenderar konstnärers inkomster att sjunka.

Konstnärsnämnden vill betona att kulturella och kreativa branschers långsiktigt hållbara utveckling och tillväxt är beroende av att alla aktörer tillåts växa utifrån rimliga villkor och behov. En strategi med insatser för att stärka sektorn behöver därför säkerställa att den ekonomiska obalansen mellan sektorns aktörer utjämnas. För att strategin ska leda till hållbarhet inom branscherna krävs ytterligare analyser utifrån ett konstnärspolitiskt perspektiv. En större del av intäkterna behöver tillfalla dem som skapar det konstnärliga innehållet

Konstnärsnämnden bör ingå i samrådet

Vi anser att det är angeläget att Konstnärsnämnden ingår i det samråd på myndighetsnivå som utredningen föreslår. Konstnärsnämnden besitter i sammanhanget en särskild kompetens som är avgörande för utvecklingen och genomförandet av en strategi för långsiktig hållbarhet inom de kulturella och kreativa branscherna.

Konstnärsnämnden är den myndighet som har i uppdrag att främja, bevaka och analysera konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Vi har också särskilda regeringsuppdrag att främja konstnärers villkor inom de kulturella och kreativa näringarna samt i den digitala utvecklingen. Företagande konstnärer är dessutom en stor del av gruppen solo- och mikroföretag som utredningen

identifierat (s. 30–34). Det innebär att vår kunskap om yrkesverksamma konstnärer har relevans i utvecklandet av en strategi för kulturella och kreativa branscher.

6 Den centrala prioriteringen – Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

6.1 Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan

Tydligare samordning och synergier inom staten

- Konstnärnsnämnden välkomnar utredningens bedömning att det behövs en interdepartemental samverkan för att realisera en nationell strategi för främjandet av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher.

Konstnärnsnämnden menar att det är nödvändigt att olika politikområden gemensamt ansvarar för och samverkar kring en nationell strategi. Samtidigt upplever vi att utredningen är något otydlig med på vilken nivå det interdepartementala arbetet ska ligga. Vi vill därför framhålla att det är väsentligt att det rör sig om reell samverkan där varje part utgår från sina förutsättningar och mål i syfte att uppnå något gemensamt. Branschens långsiktiga framgång ligger i en balans mellan de konstnärliga, kulturella och näringslivsaspekterna.

Vi ser därför behov av att förtydliga att den interdepartementala samverkan bör ske på ett sådant sätt att det säkerställs att varje politikområde främjar sina områden och mål. Med detta vill vi betona vikten av att kulturbudgeten ska finansiera främjandet av konst och kultur i enlighet med de kulturpolitiska målen. Endast genom att säkerställa ett likvärdigt inflytande för respektive politikområde kan den långsiktiga bärkraften för de kulturella och kreativa branscherna värnas.

- Konstnärnsnämnden stöder utredningens slutsats att tillsätta ett samarbetsråd på direktörsnivå mellan myndigheter men ser det som väsentligt att Konstnärnsnämnden ingår i samrådet.

Genom vårt grunduppdrag att främja, bevaka och analysera konstnärers ekonomiska villkor har vi en särskild kunskap som tillför samarbetet viktiga perspektiv. Inom Konstnärnsnämnden finns expertkunskap om förutsättningarna för konstnärerna, den grupp aktörer inom kulturella och kreativa branscher som skapar de verk som omsätts av aktörer i senare led.

Vi föreslår även att Vinnova bör ingå i samarbetsrådet eftersom de finansierar stora delar av de stödssystem som utredningen föreslår ska utvecklas för att

bättre möta de olika företagsgrupperna inom de kulturella och kreativa branscherna.

Tydligare samverkan mellan staten och andra aktörer

- Konstnärnsnämnden delar utredningens bedömning att det behövs en tydligare samverkan samt regelbunden dialog mellan staten och andra aktörer.

Vi menar att det har stor betydelse att regeringen eller ansvariga myndigheter regelbundet bjuder in aktörer och organisationer till dialog så att de insatser som görs har en branschnära förankring. Konstnärnsnämnden vill i sammanhanget påminna om att det finns en obalans mellan olika aktörers resurser, och därmed möjligheter, att samverka. Det är viktigt att alla aktörsgrupper får likvärdiga förutsättningar att komma till tals. Vi menar därför att mindre aktörer kan behöva ersättas för sin medverkan, annars riskerar insatserna att främst gynna större aktörer

Ett utökat ansvar för kunskapsutveckling, samt statistik på och forskning om de kulturella och kreativa företagen

- Konstnärnsnämnden delar utredningens bedömning att branscherna behöver ny nationell statistik för att bygga upp aktuell och oberoende sakkunskap om företagens behov och utveckling.
- Vi delar även bedömningen att den nationella statistik som tidigare producerades (Kreametern) behöver utvecklas både vad gäller urval och metod.

Vi välkomnar särskilt att utredningen föreslår att Konstnärnsnämnden ska vara en av de samverkande myndigheterna i utvecklandet av den framtida statistiken. Vid den tidigare samverkan kring Kreametern var tyvärr inte Konstnärnsnämnden med vilket var olyckligt då den målgrupp vi arbetar med utgör en betydande del av de kulturella och kreativa företagen.

En breddad blick på kultur- respektive näringspolitiska ingångar till synergier och samverkan

- Konstnärnsnämnden anser liksom utredningen att kulturpolitiken har möjlighet att främja kulturföretag vilket redan sker. Vi ser i likhet med utredningen inte en given motsättning mellan kommersiell bärkraft och konstnärlig frihet.

Här vill vi dock betona att den konstnärliga friheten är grundläggande för statens kulturpolitik, likaså principen om armlängds avstånd och att konst och kultur inte ska instrumentaliseras. Avsteg från dessa grundläggande principer

inom kultur- och konstnärspolitiken riskerar att urholka den långsiktiga bärkraften för kulturella och kreativa branscher, inte minst för konstnärer som utgör kärnan i sektorn. Konstnärsnämnden vill förtydliga att för konstnärer är i regel företagande ett medel för att bedriva sin konstnärliga praktik. För många kreativa företag i senare led utgör däremot den konst och kultur som skapas en slags råvara för att vidareutveckla produkter och tjänster.

- Konstnärsnämnden anser i likhet med utredningen att näringspolitiken kan uppfylla sina politiska mål genom att främja kulturella och kreativa företag mer anpassat.

Vi menar generellt att näringspolitiska stöd i lägre utsträckning möter kulturföretags behov, inte minst enskilda firmor. De näringspolitiska målen uppnås därför inte fullt ut. En anpassning av de näringspolitiska stödordningarna behöver därför göras för att bättre möta upp företag inom kulturella och kreativa branscher.

7 Övriga strategiska prioriteringar

7.2 Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd

Anpassa formerna för och öka tillgången till rådgivning om företagande och tillväxt

- Konstnärsnämnden delar utredningens bedömning att små kulturella och kreativa företag har ett stort rådgivningsbehov.

Vi ser, precis som utredningen framhåller, ett behov av att rådgivningen i högre grad än idag sker genom branschernas egna organisationer. Organisationer som företräder konstnärer är dock olika stora och mindre organisationer saknar ofta tid och resurser för att också omfatta en mer omfattande rådgivningsverksamhet.

- Konstnärsnämnden anser som utredningen att rutiner och regler för statlig stödgivning behöver anpassas så att enskild firma oavsett bransch, kan ta emot stöd.

Inom kulturpolitikens område kan statlig stödgivning beviljas till enskild näringsidkare med godkännande för F-skatt. Gäller andra regelverk inom näringspolitiken bör målsättningen vara att det justeras så att även en enskild firma kan beviljas stöd.

Däremot är vi tveksamma till att affärsrådgivare generellt ska uppmuntra personer med enskild firma att omvandla firman till aktiebolag. Företagande konstnärer är i hög grad verksamma som enskild firma och har inte alltid de resurser som krävs för att driva ett aktiebolag.

Anpassa formerna för och öka tillgången till kapitalförsörjning för tillväxt samt stärk företagens efterfrågan på densamma

- Konstnärnämnden delar utredningens bedömning att det finns behov av lån, krediter och annan finansiering för små kulturella och kreativa företag.

Konstnärnämnden är däremot tveksam till utredningens generella resonemang om att kulturstöd ska kunna fördelas till ”företag”. Här vill vi återigen förtydliga att kulturpolitiska stöd ska bidra till att uppnå de kulturpolitiska målen. Det är detta som ska vara utgångspunkten för allt kulturstöd, oavsett om det går till företag eller ej. För att komplettera utredningens bild av finansieringskällor inom kulturområdet vill Konstnärnämnden också lyfta fram vår verksamhet inom Kulturbryggan³.

- Konstnärnämnden delar utredningens analys att det finns behov av att statliga aktörer har ett samarbete och dialog för att utveckla kunskap och tillgång till finansiering inom kulturella och kreativa branscher.

Som statliga aktörer nämner utredningen bland annat Tillväxtverket, Vinnova och kulturdepartementets myndigheter. Konstnärnämnden har i sammanhanget en väsentlig roll för att perspektiven och kunskapen om konstnärligt företagande ska finnas med.

Anpassa formerna för och öka tillgången till stöd som kan stärka företagens tillväxt genom innovation och förnyelse

- Konstnärnämnden välkomnar utredningens analys av att det finns behov att inkludera kulturella och kreativa företag i det offentliga innovationsbegreppet.

Vi ställer oss också positiva till att Vinnova ges i uppdrag att ta fram förslag på hur kulturella och kreativa företag kan inkluderas i innovationsbegreppet och deras stödgivning. I uppdraget tolkar vi även in micro- soloföretag och där bistår vi gärna Vinnova med kunskap om företagande konstnärer och deras särskilda förutsättningar.

På sida 80, 2 *Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd* föreslås en utveckling av Verksamt.se vilket är positivt. Det är dock väsentligt att Konstnärsguiden⁴ finns kvar som ett parallellt rådgivningsstöd särskilt riktat mot företagande konstnärer. Vi ser möjligheter till en positiv och effektiv samverkan mellan de två webbplatserna

³ <https://www.konstnarsnamnden.se/stipendier-och-bidrag/kulturbryggan/>

⁴ <https://www.konstnarsnamnden.se/konstnarsguiden/>

7.3 Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad

- Konstnärnsnämnden ser positivt på att utredningen skriver fram upphovsrättens betydelse som en prioritering i strategin. Vi anser dock att bakgrundstexten och analysen om upphovsrätten är relativt outvecklade.

Konstnärnsnämnden menar att utredningen övergripande har en förenklad och väl positiv syn på den digitala utvecklingen och dess möjligheter. Utredningen saknar en analys av de strukturella förändringarna som skett inom området, där en framväxt av globala aktörer och ojämlika avtalsvillkor över tid har påverkat konstnärers avtalsituation och ekonomiska villkor på ett negativt sätt.

Konstnärnsnämnden fick 2020 särskilt i uppdrag att kartlägga konstnärers villkor i den digitala utvecklingen. Kartläggningen⁵ visar tydligt att konstnärerna har förlorat förhandlingspositioner och inkomster på grund av den digitala utvecklingen. I rapporten presenterades ett antal förslag till åtgärder och insatser. Det är positivt att flera av dem har fångats upp av både Återstartsutredningen och utredningen Kreativa Sverige. Av den anledningen vill vi särskilt kommentera och komplettera de åtgärder som skrivs fram i *Bilaga – förslag på insatser inom de strategiska insatserna*.

På sidan 82, 3 *Långsiktig och snabbt på upphovsrättens marknad* föreslås att ge berörda myndigheter i uppdrag att ta fram kompetenshöjande insatser om upphovsrätt samt ta fram samlad information inom området för myndigheter, kulturinstitutioner och andra aktörer. Konstnärnsnämnden delar analysen att det finns ett stort behov av breda informationsinsatser för att stärka kunskapen om upphovsrätt. Det är högst väsentligt att sådana insatser sker i samverkan mellan myndigheter och konstnärernas organisationer. Det är särskilt viktigt att informationen mellan myndigheter samordnas, inte minst när det gäller de webbaserade tjänsterna som till exempel Konstnärsguiden (Konstnärnsnämnden) och Verksam.se (Tillväxtverket) samt PRV:s informationsportal.

Utredningen föreslår också (s 82), att det ska avsättas statliga medel för kulturella och kreativa branscher att stärka rådgivning kring upphovsrätt. Konstnärnsnämnden delar bilden och vill betona att konstnärer har ett växande behov av rådgivning och information i frågor om upphovsrätt och digitalisering. Organisationernas resurser växer dock inte i takt med behovet. Konstnärnsnämnden har möjlighet att bistå med viss vägledande information men den specialiserade rådgivningen bör ligga hos konstnärernas egna organisationer, eftersom sakkunskapen om respektive konstområde finns där.

⁵ Digitaliseringens konsekvenser för konstnärernas villkor, Konstnärnsnämnden 2021.

Det bör därför finnas möjligheter för branschorganisationer att i någon form ta del av statliga medel för detta ändamål.

Utredningen föreslår vidare (s 82), att Konstnärsnämnden och Patent- och registreringsverket årligen ska rapportera kring implementering av DSM-direktivet. Konstnärsnämnden vill påpeka att myndigheten från och med 2022 har ett uppdrag att utveckla och medverka i insatser för att främja konstnärers villkor i den digitala utvecklingen. I genomförandet av uppdraget ska Konstnärsnämnden också inhämta synpunkter från Patent och registreringsverket.⁶ Konstnärsnämnden ser att det nuvarande uppdraget svarar mot det behov som utredningen lyfter fram och ser inget skäl att ytterligare uppdrag lämnas i denna del.

7.4 Export, internationalisering och värdeskapande utomlands

- Konstnärsnämnden delar övergripande utredningens analys att företag inom de kulturella och kreativa näringarna har behov av anpassade insatser i form av finansieringsstöd, rådgivning med mera.

Konstnärsnämnden ser tydligt en ökande internationell konkurrens. För att Sverige ska försvara sin framskjutna position inom de kulturella och kreativa branscherna behövs en långsiktig finansiering från flera politikområden. Detta för att säkerställa ett långsiktigt främjande för såväl den enskilde konstnären som stödjande strukturer. Konstnärsnämnden vill i kontexten lyfta fram att vi har ekonomiska stödmedel i syfte att fördjupa konstnärers internationella kontakter och arbetsmöjligheter

Vi ser liksom utredningen ett behov av ökad information och rådgivning om export och internationalisering. Utredningen nämner i sammanhanget insatser från organisationen Export Music Swedens som Konstnärsnämnden samverkar med i syfte att utveckla digital information till svenska musikkonstnärer. Utöver detta har Konstnärsnämnden sin egen informationsportal Konstnärsguiden på myndighetens hemsida. Guiden erbjuder information till yrkesverksamma konstnärer och kan utvecklas till att ge mer utvecklad information om export och arbete utomlands.

7.5 Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla

- Konstnärsnämnden ser positivt på att utredningen i strategin skriver fram de sociala trygghetssystemens betydelse för småföretagare och andra frilansare inom kulturella och kreativa näringar.

⁶ Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Konstnärsnämnden

Konstnärsnämnden delar utredningens analys att möjligheten att ta del av trygghetssystemen i form av exempelvis a-kassa och sjukförsäkring är en central fråga. Svårigheterna att ta del av trygghetssystemen gäller dock inte bara småföretagare utan även frilansare oavsett anlitandeform. Ett antal nyligen genomförda eller pågående utredningar⁷ hanterar frågor som har möjlighet att förbättra småföretagares och kombinatorers tillgång till socialförsäkring och a-kassa. Konstnärsnämnden vill därför understryka att det genom dessa utredningar finns ett tillfälle att ta ett samlat grepp för att förbättra konstnärers möjlighet att ta del av trygghetssystemen.

- Konstnärsnämnden delar utredningens analys att det behövs system för vidareutbildning, valideringsmodeller och förenklade processer anpassade till olika kulturella och kreativa branscher.

Beträffande system för valideringsmodeller och i framtiden även en möjlighet till vidareutbildning vill Konstnärsnämnden peka på Yrkesnämnden för film och tv som ett gott exempel på partsgemensamt arbete för att möta kompetensförsörjningsbehovet inom en kreativ bransch.

- Konstnärsnämnden delar utredningens bedömning att det behöver genomföras lösningar som underlättar arbetstillstånd för arbetskraft utanför EU.

Genom vårt uppdrag att främja konstnärers möjligheter att utveckla och fördjupa kontakter i utlandet, ser vi svårigheter vid utbyten med konstnärer från länder utanför EU. Konstnärsnämnden ser ett behov av att informera utrikesdepartementet och justitiedepartementet samt deras myndigheter om de särskilda förutsättningar som gäller för konstnärer och andra kreativt skapande.

Detta är också en fråga som diskuteras på EU-nivå. Konstnärsnämnden sitter med i en europeisk arbetsgrupp om status och arbetsvillkor för konstnärer och kulturellt och kreativt yrkesverksamma⁸. Arbetet kommer resultera i en rapport under våren 2023 med rekommendationer till medlemsstater om hur de på olika sätt kan stärka konstnärers villkor. Frågan om internationell mobilitet för kulturellt och kreativt yrkesverksamma, inte minst från länder utanför EU, är en av de frågor som utreds.

⁷ Exempelvis *Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen* (SOU 2020:37), *Ett förbättrat trygghetssystem för företagare - enklare och mer förutsägbart* (SOU 2021:98) och den pågående *Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst*, (S 2021:07).

⁸ Doc. 9033/21, Open Method of Coordination (OMC) group of Member States' experts on the status and working conditions of artists and cultural and creative professionals

7.6 Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom)

- Konstnärnsnämnden delar inte utredningens bedömning att kulturella och kreativa företags produkter till största del är baserade på immateriella tillgångar, dessutom digitala.

Inom samtliga konstområden krävs ofta en fysisk plats, under en sammanhållen tid, för att producera ett konstnärligt verk. I sitt färdiga format kan det sedan distribueras, visas eller exporteras. Regioner och kommuner spelar, och kan spela en större, roll genom att främja produktions- och visningsplatser för konst och kultur. Det kan göras på en rad olika sätt till exempel genom tillgången till residens, främjandet av kollektivverkstäder och andra produktionsplatser. Arrangemang av utbudsdagar och mässor för att stimulera mötet mellan olika aktörer inom de kulturella och kreativa branscherna är också viktiga insatser som kan genomföras på både nationell, regional och kommunal nivå.

8 Uppföljning av strategin och dess insatser

Ansvaret för uppföljning

Konstnärnsnämnden ser positivt på utredningens bedömning att ansvaret för uppföljning av strategin bör delas mellan en myndighet inom näringspolitiken och en inom kulturpolitiken. De föreslagna myndigheterna, Tillväxtanalys och Kulturanalys, bör i analysen av statistiken samverka med andra myndigheter inom både närings- och kulturpolitikens område.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av myndighetens direktör Mika Romanus efter föredragning av utredare Stefan Ahlenius. I beredning har utöver enheten Utredning och analys även enheterna Stipendier och bidrag, Kulturbryggan samt Iaspis deltagit.

Mika Romanus
Myndighetens direktör

Stefan Ahlenius
Utredare